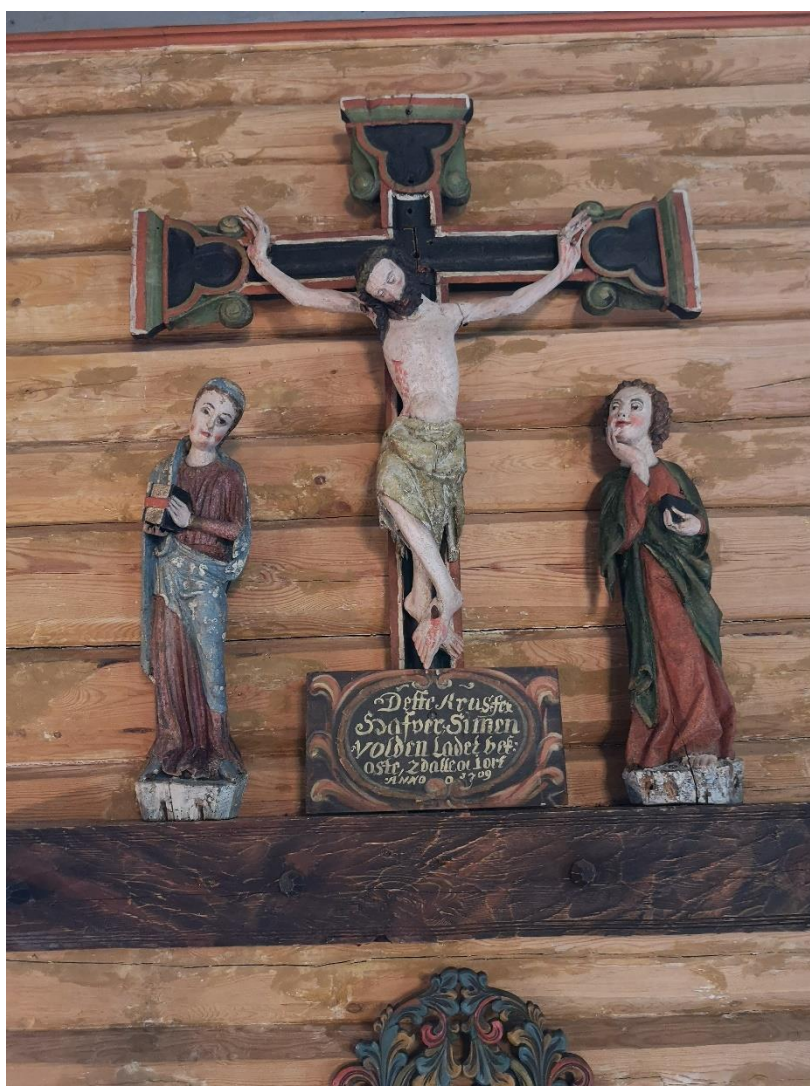

VURDERING AV SKADER PÅ INVENTARSTYKKER I ROMFO KIRKE

A 343 Romfo kirke, rapport fra befaring etter overoppheting

Mengshoel, Karen

Tittel Vurdering av skader på inventarstykker i Romfo kirke A 343 Romfo kirke, rapport fra befaring etter overoppheting	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 80/2021	Publiseringsdato 23.06.2021
	Prosjektnummer 1022008-04	Oppdragstidspunkt 10.6.2021
	Forsidebilde Kalvariegruppe Romfo kirke, NIKU	
Forfatter(e) Mengshoel, Karen	Sider 6	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Konservering	

Prosjektleder Karen Mengshoel
Prosjektmedarbeider(e) Skriv her
Kvalitetssikrer Anne Apalnes Ørnhøi

Oppdragsgiver(e) Riksantikvaren

Sammendrag Fire polykrome treskulpturer, en altertavle og et lerretsmaleri ble vurdert av malerikonservator etter et tilfelle av overoppheting i Romfo kirke.
--

Emneord tilstandsvurdering, polykrom skulptur, oppvarming av kirker, løs maling
--

Avdelingsleder

Kjersti Marie Ellewssen

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn	7
2	Tilstand	9
3	Konklusjon	11
4	Kilder.....	12

1 Bakgrunn

I juni 2021 reiste undertegnede til Romfo kirke for å vurdere skadene i en kalvariegruppe (1200-tall, 1300-tall og 1600-tall), alteret (1700-tall) og en polykrom skulptur av Hellig Olav (1350-1400) etter et tilfelle av overoppheting (anslagsvis 45°C) av kirkerommet grunnet teknisk feil i oppvarmingsanlegget i mai 2021. I tillegg ble et lerretsmaleri av Kristus med korset fra 1600-tallet vurdert.

Til stede på befaringen var Stig Rune Andreassen, kirkeverge i Sunndal kommune, Lars Flatvad, tidligere kirkeverge, samt Karen Mengshoel, malerikonservator fra NIKU.

Vurderingen ble utført fra trappestige med lommelykt, uten å ta gjenstandene ned fra veggen. Lysforholdene var vanskelige for gode foto.

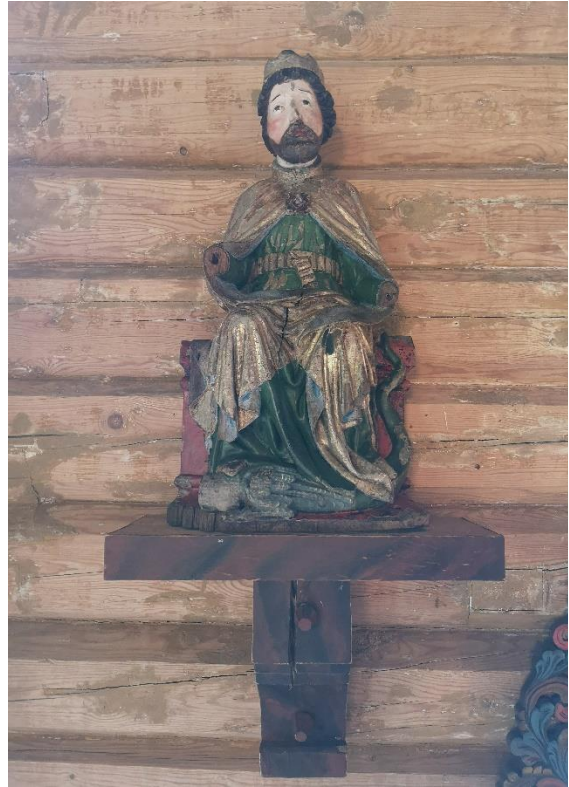
Bemalt tre er svært sårbart for svingninger i relativ luftfuktighet (RF) fordi treverket er hygroskopisk og krymper og sveller i takt med svingninger i RF, mens grundering og malingslag er mindre reaktivt. Perioder med uttørking vil dermed kunne føre til at treverket krymper nok til at grundering og malingslag slipper taket siden det ikke er plass på underlaget lenger. En slik hendelse som overopphetingen i mai 2021 vil derfor kunne føre til store skader på treverk og malingslag.

Riksantikvaren utførte klimamålinger på 80-tallet, og disse viste svært høy relativ luftfuktighet når kirken sto uoppvarmet (Gundhus 2000 s. 27), noe som ga svært kraftige svingninger når kirken ble oppvarmet. De siste 5-6 årene har imidlertid kirken hatt en grunnvarme stående på 12 °C (Andreassen, personlig kommunikasjon), noe som vil gi mindre utslag på RF ved oppvarming. Gjenstandene har dermed hatt et mer stabilt klima den senere tid.

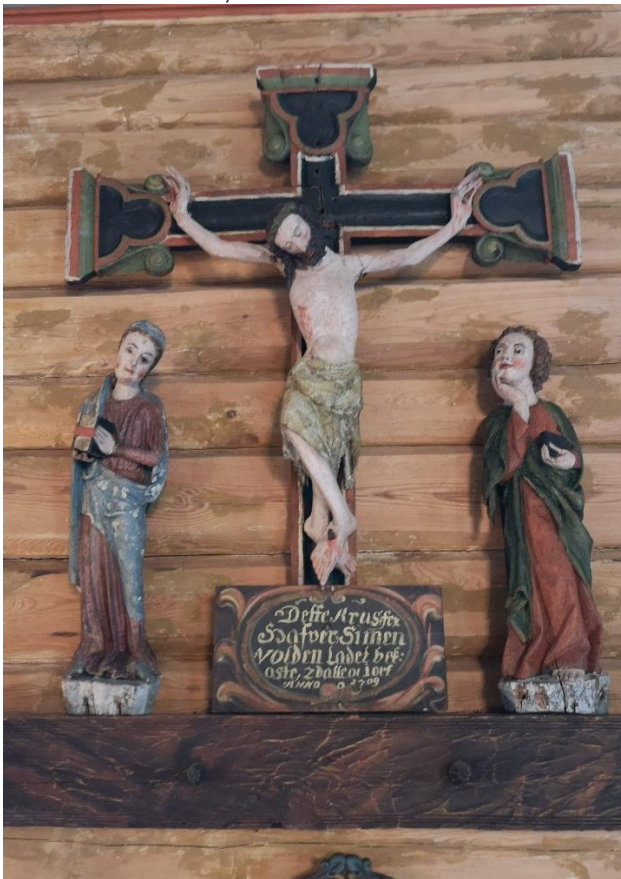
Gjenstandenes bevaringstilstand er sett i lys av informasjon fra NIKUs rapport «På sporet av en mangfoldig historie. Kalvariegruppen i Romfo kirke, Sunndal kommune i Møre og Romsdal» etter konservering av kalvariegruppen 1996-1999, publisert i 2000. I tillegg er rapporter fra befaringer og tidligere konserveringsbehandlinger fra Riksantikvarens arkiv gjennomgått, og muntlig informasjon fra kirkeverge Stig Rune Andreassen, kirkeverge i Sunndal kommune, tatt i betraktning.

Kristus med korset, 1600-tallet

Hellig Olav, 1350-1400

Jesus: 1300-tallet
Maria: 1200-tallet
Johannes: 1600-tallet

Alter
Øvre del fra 1700-tallet
Nedre del er en senere tilføyelse

2 Tilstand

Gjenstand	Mål (cm)	Tidligere tilstands beskrivelse	Skadeårsak	Kommentar	Sist behandlet	Tilstand 2021	Timer for å utbedre skader?
Altertavle med prekestol 1713-1720 (eldste del)		I god stand 1979			Overmalt 30-tall?	OK	-
Jesus 1300-tallet	H:75 B: 60 D: 21	Dårlig, forsidebeskyttet 1978, 1985, 1993		Overmalt 1709. Delvis overmalt 1800-tallet. Overstrøket med animalsk lim tidlig på 1900-tallet.	1996-1999	Malingslag deformert etter limkonsolidering. Enkelte små oppkallinger, men malingslaget er ikke ustabil OK	Konsolidering 15 t
Maria 1200-tallet?	H: 72 B: 21 D: 18	Dårlig, forsidebeskyttet 1978, 1985, 1993		Overmalt 1709 Delvis overmalt 1800-tallet Overstrøket med animalsk lim tidlig på 1900-tallet.	1996-1999	Malingslag deformert etter limkonsolidering. Enkelte små oppkallinger, men malingslaget er ikke ustabil OK	Konsolidering 15 t
Johannes 1600-tallet?	H: 72 B: 19 D: 15	Dårlig, forsidebeskyttet 1978, 1985, 1993		Overmalt 1709 Delvis overmalt 1800-tallet Overstrøket med animalsk lim tidlig på 1900-tallet.	1996--1999	Malingslag deformert etter limkonsolidering. Enkelte små oppkallinger, men malingslaget er ikke ustabil OK	Konsolidering 15 t
Hellig Olav 1350-1400		Løs maling forside-sikret i 1993. Nye oppskallinger registret i 1996.	Ustabil klima, krymping av treverk	Behandlet av konservator Mille Stein hos Riksantikvaren i 1983-1985 Konsolidert med PVA og over-	1983-1985 (1996)	Oppskallinger. Umulig å fastslå nøyaktig, og med sikkerhet når de oppsto, men den ene, på gullet på kappen ser ny ut. Ustabil malingslag. Treet har krympet, takformet oppskalling, og hvit grundering uten skitt.	40 t konsolidering

				strøket med voks		Typisk skade som oppstår når treverket krymper ved uttørring.	
Kristus på korset, lerretsmaleri 1637?				«Tatt med til restaurering» 1985, «alle utfall kittet» Jon Andresen	1985	Ingen løs maling synlig	-

Foto tatt 1999, etter siste konservering hos NIKU. Foto: Birger Lindstad

3 Konklusjon

Kalvariegruppen: Konsolidering med animalsk lim fra tidlig 1900-tall gjør malingslagene på kalvariegruppen sårbar for svingninger i RF, da limet er hygroskopisk og utvikler store spenninger. Malingslagene har imidlertid klart seg godt gjennom perioden med overoppheting og uttørring i mai 2021. Kun noen få, små oppskallinger er synlige, men det kan ikke fastslås at de oppsto i mai 2021.

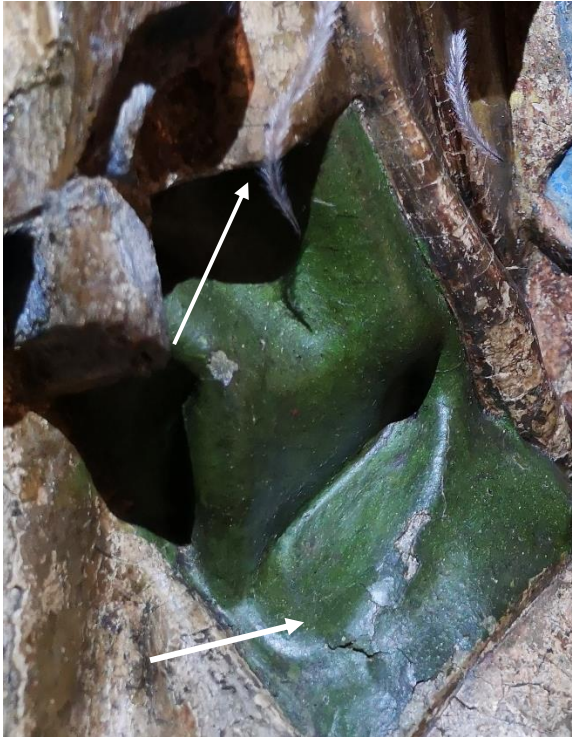
Hellig Olav har flere store oppskallinger der malingen har reist seg i takformede oppskallinger. Slike skader oppstår når treverket tørker opp og krymper, og grundering og maling ikke lenger har plass på underlaget. Enkelte av skadene ser svært rå ut og er av nyere dato. Disse skadene kan godt ha oppstått i forbindelse med overoppheting i mai 2021. Grundering og malingslag er ustabile, og det er stor risiko for ytterligere tap av maling dersom den ikke sikres.

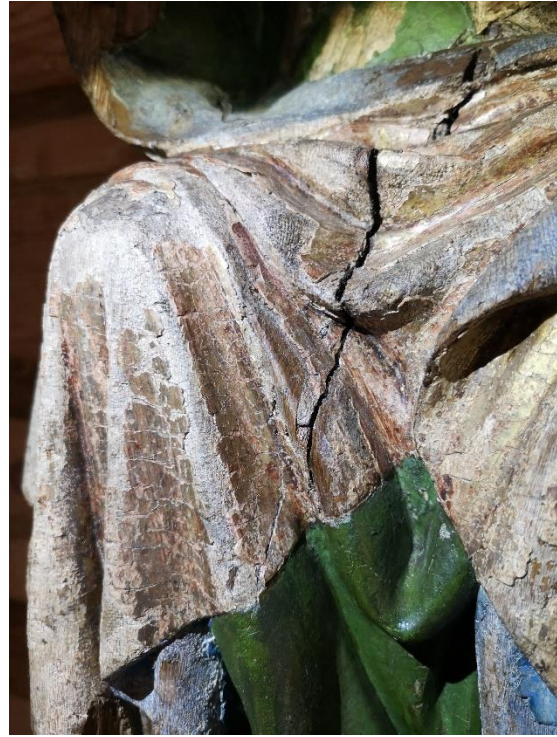
Ustabile oppskallinger på Hellig Olavs forgylte kappe

Detalj Hellig Olav. Takformet oppskalling. Maling og grundering har ikke lenger plass på underlaget

Detalj Hellig Olav. Løs maling der treverket har krympet.
Fjær som har heftet seg fast under støvrens med fjærkost.

Detalj Hellig Olav. Skulpturen ble konservert i 1985, da ble malingstap retusjert med strekretusjer. Sprekken i treverket er synlig på foto fra før hendelsen.

Verken *lerrretsmaleriet* eller *altertavlen* har synlige skader i malingslag eller trestruktur som kan tilskrives hendelsen i mai 2021.

4 Kilder

Andreassen, Stig Rune, kirkeverge i Sunndal kommune. Personlig kommunikasjon

Andresen, Jon. 1987. Restaureringsrapport Maleri 1.4.1987. Riksantikvarens arkiv

Gundhus, Grete, Merete Winness. 2000. På sporet av en mangfoldig historie. Kalvariegruppen i Romfo kirke, Sunndal kommune i Møre og Romsdal.

Solberg, Kristin. 1993. Rapport fra befaring 27.08.1993, Riksantikvarens arkiv

Stein, Mille. 1985. Restaureringsrapport Hellig Olav 21.10.1985. Riksantikvarens arkiv

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 80/2021

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736
Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112
Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens
gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00